

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu Mgr. Petra Zmátla, PhD. s názvom *Katolíci a evanjelici na Slovensku (1929 - 1932). Ľudáci a národnári na ceste k spolupráci*. Ružomberok: Verbum, 2011.

V monografii predloženej ako habilitačná práca sa Mgr. Peter Zmátlo, PhD. venuje dvom opozičným politickým stranám (Hlinkova slovenská ľudová strana a Slovenská národná strana), ktoré sa začali postupne zblížovať a užšie spolupracovať po parlamentných voľbách v roku 1929. Práca zachytáva túto spoluprácu do podpísania Zvolenského manifestu v októbri 1932. Habilitant si za hlavný cieľ stanovil priblížiť, opísať, analyzovať a zhodnotiť spoločenské dianie v skúmanom období so zameraním na činnosť slovenských katolíkov v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane (HSL'S) a evanjelikov v Slovenskej národnej strane (SNS) a pokúsil sa aj o objasnenie príčin a vývoja spolupráce týchto politických strán v rokoch 1929 - 1932. Pramennou základňou práce sa stali najmä archívne pramene uložené v Národnom archíve v Prahe a ďalších pražských archívoch. Autor vo svojom výskume vychádza i z dobovej tlače, pričom využíva najmä hlavné tlačové orgány HSL'S a SNS (*Slovák a Národné noviny*) ale i vládnych politických strán. Využil v ňom taktiež moderné internetové zdroje, predovšetkým zo spoločnej česko-slovenskej digitálnej knižnice. Hlinkovej slovenskej ľudovej strane a Slovenskej národnej strane sa venovalo a venuje viacero autorov. O týchto politických stranách vyšlo na Slovensku i v zahraničí niekoľko veľmi kvalitných monografií a štúdií. Habilitant sa pri hlbšej analýze týchto opozičných strán a ich predstaviteľov mohol oprieť o publikované práce pred rokom 2011, ktoré boli prínosné pre jeho výskum politického prostredia na Slovensku v skúmanom období.

Koncepcia habilitačnej práce je postavená na kombinácii chronologického a problémového prístupu, pričom chronologický prístup zostáva ťažiskovým. Práca má analyticko-syntetický charakter. Habilitant v nej musel zohľadniť aj interdisciplinárny prístup a snažil sa využiť viaceré metódy. Pri spôsobe spracovania témy s využitím induktívnych, deduktívnych, priamych i nepriamych metód sa sústredil na analýzu viacerých rovín činnosti sledovaných politických subjektov. Svoj výskum zameral taktiež na rivalitu viacerých politických strán, na stráncke spojenectvá a súperenia, obsahový a jazykový charakter niektorých prejavov a článkov politických lídrov týchto strán v skúmanom období. Vzhľadom na rozsah a zložitosť skúmanej problematiky sú niektoré témy spomenuté len stručne. Za pozitívne považujem to, že ich autor vhodne zasadzoval do celkového rámca súvislostí. To mu pri spracovaní témy lepšie umožnilo hľadať odpovede na nastolené otázky a ozrejmiť i spoločenskú štruktúru doby.

Okrem predhovoru, Úvodu a Záveru je práca rozdelená do dvadsiatich kapitol, ktorým sa detailnejšie venovať nebudem. V prvých kapitolách sa habilitant venuje situácii po parlamentných voľbách v roku 1929 a stručne odôvodňuje volebný výsledok HSĽS, ktorá síce zostala najsilnejším politickým subjektom na Slovensku, ale v porovnaní s predchádzajúcimi parlamentnými voľbami zaznamenala výraznú stratu voličských hlasov. To je v práci odôvodnené pôsobením HSĽS vo vládnej koalícii v rokoch 1927-1929 a najmä obvinením Vojtecha Tuku z maďarskej iredenty. Jedna kapitola sa venuje i odvolávaciemu pojednávaniu proti rozsudku, ktorým bol Tuka odsúdený na 15 rokov väzenia za zločin vojenskej zrady a úkladov proti republike (s. 95-105).

Autor za prvú povolebnú úlohu HSĽS považuje konsolidovanie vnútrostraníckych pomerov. K slabinám HSĽS patrila podľa neho jej personálna politika a zložitá finančná situácia, v ktorej sa po voľbách nachádzala. O zložitej finančnej situácii svedčí i skutočnosť, že koncom roku 1931 musela ľudová strana prerušiť finančnú podporu kresťanských odborov, na ktoré kládol ťažké finančné ako i organizačné požiadavky najmä gentský systém vyplácania podpôr v nezamestnanosti. To súviselo i s hospodárskou krízou, ktorej dôsledky sa v Československu v širšom rozsahu začali prejavovať až v priebehu roka 1930. Ako habilitant zdôrazňuje, kríza sa v nasledujúcich rokoch v mnohých ukazovateľoch ešte prehlbovala a zhoršovala, čo ľudáci chceli využiť na získanie robotníkov pre ich autonomistický program (s. 207-208).

K prekonaniu vnútrostraníckej krízy mala podľa Petra Zmátla napomáhať okrem iného snaha predsedu ľudovej strany Andreja Hlinku vytvoriť katolícky blok parlamentných strán. Čitateľ sa dozvedá aj o snahe HSĽS vytvoriť katolícky blok opozičných strán. Vo viacerých kapitolách sa spomínajú príčiny, ktoré bránili k vzniku takéhoto bloku. Poslanec SNS Martin Rázus pôsobiaci ako hospitant v klube Československej národnej demokracie sa v tomto období snažil o vytvorenie spoločnej platformy slovenských parlamentných zástupcov, čo sa mu však nepodarilo. Vďaka jeho dôraznému pôsobeniu v strane, tlači a od roku 1929 na pôde poslaneckej snemovne sústredila SNS na seba zvýšenú pozornosť verejnosti i autonomistických politických partnerov. Rázus podporil i návrh ľudáckych poslancov na autonómiu Slovenska, čo podľa habilitanta svedčilo prinajmenšom o tom, že už "na jar 1930 sa vzťahy medzi katolíckou HSĽS a slovenskými evanjelikmi v SNS pohli z bodu mrazu a nabrali otepľovací kurz". Vládne kruhy predpokladajúce, že po voľbách v roku 1929 sa posilnila pozícia protiautonomistických síl, slovenskú otázku podceňovali. Habilitant sa venuje i argumentom snažiacim sa vysvetliť dôvody, prečo návrh na autonómiu Slovenska

neprešiel v parlamentných výboroch a nedostal sa tak ani do pléna poslaneckej snemovne (s. 106-107).

Ťažiskovým rokom na ceste spolupráce HSLŠ a SNS je rok 1932. Peter Zmátlo v tejto súvislosti pomerne detailne mapuje valné zhromaždenie Matice slovenskej konané 12. mája 1932 v Martine, na ktorom bola zamietnutá kandidátka nového výboru predložená odstupujúcim výborom a prítomní delegáti sa uzniesli na suspendovaní práce jazykovej komisie vedenej českým jazykovedcom Václavom Vážnym presadzujúcim zblíženie slovenčiny s češtinou. Nový podstatne personálne pozmenený výbor prijal návrh na zrevidovanie pravidiel slovenského jazyka, ktorý v mene slovenských spisovateľov predniesol Martin Rázus. Na valnom zhromaždení, ktoré autor nazýva prevratným (s. 246), sa vedenie Matice slovenskej dostalo do rúk autonomistov.

Pri hľadaní príčin zblížovania HSLŠ a SNS mohol habilitant citlivejšie rozlišovať medzi ťažiskovými a menej významnými informáciami a témami, ktoré sa niekedy v práci zbytočne opakujú. Jasne však poukazuje na to, že v skúmanom období na Slovensku vyrástla už nová generácia, ktorá nevychádzala z pozície porovnávania postavenia Slovákov v Uhorsku a v ČSR, ale ho hodnotila na základe reálneho stavu. Vzhľadom na poukázanie posunu politického myslenia na Slovensku mal veľký význam Zjazd mladej slovenskej generácie konaný 25.-26. júna 1932 v Trenčianskych Tepliciach. Snahou organizátorov zjazdu, ktorému je v práci venovaný taktiež pomerne veľký priestor, bolo zaoberať sa otvorene existujúcimi problémovými témami bez účasti staršej generácie a bez ohľadu na stranícku líniu. Zišli sa tu mladí zástupcovia celého politického spektra. V referátoch, ktoré hodnotili aktuálne postavenie Slovenska v rámci ČSR a navrhovali možnosti jeho vývoja, zazneli rôzne východiská z aktuálnych problémov.

Mladí agráристи a im blízki národohospodári podporovali regionalizmus a presadzovali požiadavku zapojenia väčšieho počtu mladých Slovákov do ústredných štátnych orgánov. Členovia a sympatizanti ľavicových strán zdôrazňovali význam solidarity a sociálnej politiky. Mladí ľudáci a národníari sa vyslovili v prospech konceptu politickej autonómie a v niektorých príspevkoch zaznela i podpora federálnemu štátoprávnemu usporiadaniu ČSR. Podľa habilitanta hlavným zámerom predstaviteľov slovenských katolíkov a evanjelikov v HSLŠ a SNS ich príklonu "k záverom a posolstvu uvedeného zjazdu mladých bola nepochybne idea slovenského autonomizmu, ktorá na tomto zjazde zvíťazila" (s. 262). V práci však mohol jasnejšie vysvetliť rozdiely medzi regionalizmom, autonomizmom a federalizmom.

S autorom možno súhlasiť, že Valné zhromaždenie Matice slovenskej a Zjazd mladej slovenskej generácie boli "významnými činmi na slovenskej politickej scéne na ceste k Zvolenskému manifestu". Vo Zvolene sa 16. októbra 1932 zišli vedúci predstavitelia HSĽS a SNS pri príležitosti spomienky 90. výročia prejavu Ľudovíta Štúra v uhorskom sneme. Andrej Hlinka a Martin Rázus spoločne vyhlásili, že trvajú na vtelení Pittsburskej dohody do ústavy a zdôraznili jednotný postup autonomistických síl na Slovensku za presadenie legislatívnej autonómie ako i to, že národná jednota stojí nad náboženským konfesionalizmom v politike. Zvolenské manifestačné zhromaždenie považuje autor za novú etapu v boji sa slovenskú autonómiu a jedno z najvýznamnejších politických podujatí na Slovensku v období prvej ČSR (s. 270).

Snaha o hlbšiu analýzu skúmaného obdobia so zameraním na slovenských katolíkov a evanjelikov združených v HSĽS a SNS je podľa habilitanta prvým, ale stále len neúplným pokusom (s. 10). Napriek tomuto skromnému konštatovaniu však vo svojej habilitačnej práci poskytol pomerne kvalitnú analýzu ťažiskovej problematiky, úspešne preukázal schopnosť aktívne pracovať s rozsiahlym zdrojom informácií a témy sa zhostil na adekvátnej úrovni. Práca prináša viaceré nové poznatky a fakty, je napísaná prehľadne a pútavým spôsobom. Sledovaný cieľ spĺňa, z hľadiska štruktúry zodpovedá požiadavkám kladeným na habilitačnú prácu a spĺňa i kritériá kladené na odbornú úroveň a obsahovú náplň takéhoto druhu práce.

Habilitačnú prácu *Katolíci a evanjelici na Slovensku (1929 - 1932). Ľudáci a národníari na ceste k spolupráci* habilitanta Mgr. Petra Zmátla, PhD. odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe odporúčam udeliť akademický titul docent v študijnom odbore 2.1.9 slovenské dejiny.

2. augusta 2017

prof. PhDr. Milan Katuninec, PhD.